

MIT Açık Ders Malzemeleri
<http://ocw.mit.edu>

5.62 Fizikokimya II
2008 Bahar

Bu materyallerden alıntı yapmak veya Kullanım Şartları hakkında bilgi almak için <http://ocw.mit.edu/terms> ve <http://tuba.acikders.org.tr> sitesini ziyaret ediniz.

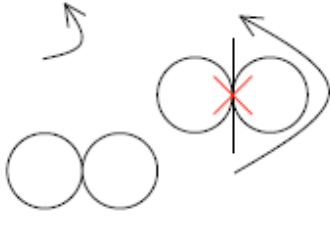
5.62 Ders #12: Dönme Partisyon Fonksiyonu. Eşitpaylaşım

Okuma : Hill, sayfa 153-159
Maczek, sayfa 47-53
Metiu, sayfa 131-142

SERBESTLİK DERECESİ

n atomlu bir molekülün $3n$ “serbestlik derecesi” veya konumunu tanımlamak için $3n$ koordinatları vardır ve bu nedenle, n moleküldeki atom sayısı olmak üzere nükleer hareket nedeniyle enerjiyi dahil edeceği $3n$ yolu vardır.

Diatomik veya lineer poliatomik molekül için:

	3 ÖTELEME	serbestlik derecesi
	2 DÖNME	serbestlik derecesi
	3n-5 TİTREŞİM	serbestlik derecesi
	3n TOPLAM	serbestlik derecesi

Diatomik bir molekül için titreşim serbestlik derecesi $3n - 5 = 1$

MOLEKÜLER DÖNME PARTİSYON FONKSİYONU – $q_{\text{dön}}$ – DİATOMİK

$$J = 0, 1, 2, \dots \text{ için } \epsilon_{\text{dön}}(J) = J(J+1) hcB_e \quad g_J = 2J + 1$$

$$q_{\text{dön}} = \sum_{\text{izin verilen dönme enerjileri}} g(\epsilon) e^{-\epsilon/kT} = \sum_{J=0}^{\infty} (2J+1) \exp[-hcB_e J(J+1)/kT]$$

Soru: Toplama işlemini nasıl yaparsınız? İki durum ... (Düşük-T sınır hali [gelecek ders])

Durum 1: $\epsilon_{\text{dön}}/kT \ll 1$ veya $hcB_e J(J+1)/kT \ll 1$

[Daha kesinlikle, $E(J) \approx kT$ 'de $(E(J+1) - E(J)) \ll kT$ istiyoruz.]

dönme halleri, kT 'ye göre enerjide daha yakın konumlanır – enerji aralıkları birbirine öyle yakındır ki $\epsilon_{\text{dön}}$ sürekli gibi düşünülebilir ve Euler-MacLaurin Toplama Formülü kullanılabilir (bir resim çizin!)

bu durum klasik veya yüksek-sıcaklık sınırındır.

$$\sum_{J=m}^n f(J) = \int_m^n f(J) dJ + \frac{1}{2} [f(m) + f(n)] + \text{kalan}$$

böylece:

$$q_{\text{dön}} = \int_0^{\infty} (2J+1) \exp[-hcB_e J(J+1)/kT] dJ + \frac{1}{2} [1 + 0] + \dots$$

↑ $J=0$ ↑ $J=\infty$

$\omega = J(J+1)$ yerine koyun böylece $d\omega = (2J+1)dJ$

$$\begin{aligned} q_{\text{dön}} &= \int_0^{\infty} \exp[-hcB_e \omega / kT] d\omega + \frac{1}{2} + \dots \\ &= \frac{-kT}{hcB_e} e^{-hcB_e \omega / kT} \Big|_0^{\infty} + \frac{1}{2} + \dots \\ &= 0 - \left(\frac{-kT}{hcB_e} \right) + \frac{1}{2} + \dots \\ q_{\text{dön}} &= \frac{kT}{hcB_e} + \frac{1}{2} \approx \frac{kT}{hcB_e} \quad \text{ekseri } \frac{1}{2} \text{ ihmal edilebilir} \end{aligned}$$

0 yerine $J_{\text{min}} = 2$ olduğunda $^1\Delta$ haline ne olur?

Bekleyin – $q_{\text{dön}}$ için bir düzeltme gerekli ...

SİMETRİ SAYISI $\equiv \sigma \equiv$ molekül görünüşünü deyişmeden bırakan, uzaysal eşdeğer oryantasyonların sayısı – moleküllerin dönme sonucu bulunabildiği ayırt edilemeyen oryantasyon sayısı.

Homonükleer bir molekül, O_2 , $\sigma = 2$ değerine sahiptir; zira uçtan uca (yarım) π kadar dönme O_2 'nin görünüşünü deyiştirmez.

Simetri sayısı büyük oranda nükleer spinlere dayanır. Ayrıntıları daha sonra göreceğiz.

$\sigma \equiv$ simetri sayısı   = 1 heteronükleer diatomikler için
                                      = 2 homonükleer diatomikler için

olmak üzere

bu nedenle

$$q_{\text{dön}} = \frac{kT}{\sigma hcB_e} \quad \begin{array}{l} hcB_e \ll kT \\ \text{veya } \epsilon_{\text{dön}} \ll kT \text{ için} \end{array}$$

Gerçekte bu $q_{\text{dön-nük}}$ 'dür, ama biz onu $q_{\text{dön}}$ olarak adlandıracağız.

$$e_{\text{dön}} = \frac{hcB_e}{k} \quad \text{tanımlayın} \quad \text{“dönme sıcaklığı”, } \theta_{\text{dön}}$$

(K birimine sahiptir)

$\theta_{\text{dön}} \ll T$ için bu nedenle

$$q_{\text{dön}} = \frac{kT}{\sigma hcB_e} = \frac{T}{\sigma \theta_{\text{dön}}}$$

Diatomikler için Moleküler Dönme Partisyon Fonksiyonu

keza

$$q_{\text{dön}} = \frac{8\pi^2 I k c T}{\sigma h^2} \quad \text{çünkü} \quad B_e = \frac{h}{8\pi^2 I c} \quad I = \mu R_e^2$$

şeklinde yazılır.

Şimdi geriye dönüp Euler-Maclaurin serisinde ekstra terimleri çıkarmanın iyi bir yaklaşım olup olmadığını kontrol edelim ...

$$q_{\text{dön}} = \frac{kT}{\sigma hcB_e} + \frac{1}{2} + \dots$$

MOLEKÜL	B_e (cm ⁻¹)	σ	$\Theta_{\text{dön}}$ (K)	T = 300K'de $q_{\text{dön}} = T/\sigma\theta_{\text{dön}} + 1/2$	% hata (1/2'nin ihmalı)
HCl	10.59	1	15.24	19.688 + 0.5	2.5
CO	1.93	1	2.77	108.30 + 0.5	0.4
I ₂	0.037	2	0.1065	1408.5 + 0.5	0.04

B_e küçüldükçe veya eşdeğer olarak $\theta_{\text{dön}}$, T'ye göre küçüldükçe ekstra terimleri çıkarmak daha iyi yaklaşım olur;

keza kesikli olandan sürekliye yaklaşım da daha iyi olur.

$\epsilon_{\text{dön}} \ll kT$ için Dönmenin Termodinamik Fonksiyonlara Katkıları

$$q_{\text{dön}} = \frac{kT}{\sigma hc B_e} \rightarrow Q_{\text{dön}} = (q_{\text{dön}})^N = \left(\frac{kT}{\sigma hc B_e} \right)^N$$

$$A_{\text{dön}} = -kT \ln Q_{\text{dön}} = -NkT \ln q_{\text{dön}} = -NkT \ln \left(\frac{kT}{\sigma hc B_e} \right)$$

$$p_{\text{dön}} = - \left(\frac{\partial A}{\partial V} \right)_{N,T} = \frac{\partial}{\partial V} \left(NkT \ln \left(\frac{kT}{\sigma hc B_e} \right) \right)_{N,T} = 0$$

zira $\epsilon_{\text{dön}}$ V 'ye bağlı değildir.

$$\begin{aligned} E_{\text{dön}} &= kT^2 \left(\frac{\partial \ln Q_{\text{dön}}}{\partial T} \right)_{N,V} = NkT^2 \frac{\partial \ln q_{\text{dön}}}{\partial T} \\ &= NkT^2 \frac{\partial \ln T}{\partial T} + nkT^2 \frac{\partial \ln(k / \sigma hc B_e)}{\partial T} = NkT^2 \left(\frac{1}{T} \right) + 0 \end{aligned}$$

diatomik bir molekülün ortalama dönme enerjisi

$$E_{\text{dön}} = NkT$$

$\theta_{\text{dön}} \ll T$ veya $\epsilon_{\text{dön}} \ll kT$ için $\left(\frac{1}{2} NkT \right)$ değil; niçin?)

bir “kuantum” sonucu (ancak, toplamın integralle yer değiştirme yaklaşımına dayalı)

DÖNME ENERJİSİ İÇİN KLASİK EŞPAYLAŞIM SONUCU

$$2 \left(\frac{1}{2} NkT \right) = NkT$$

Her bir öteleme ve dönme enerjisi derecesi toplam enerjiye $(1/2)kT$ katkısı yapar. Diatomik bir molekül için, 2 dönme serbestlik derecesi vardır [Neden ??].

Bu nedenle $2(1/2 NkT) = NkT$. $\bar{C}_v$ 'nin monoatomik gazlar için $\sim(3/2)R$ ve diatomik gazların çoğu için **orta T'de** $\sim(5/2)R$ olması bu nedenledir!

300K'de dönme için kuantum ve klasik yaklaşım aynı sonucu verir. Neden? Çünkü dönme enerji seviyeleri kT 'ye göre çok yakın olarak konumlanmıştır. Biz $q_{\text{dön}}$ 'yi enerji seviyeleri üzerinden toplamı, enerji seviyeleri üzerinden integral olarak yaklaşıtarak hesapladık. Dönme enerji seviyeleri öyle yakın olarak konumlanmıştır ki moleküllerin çoğu için oda sıcaklığında kT 'ye göre sürekli "görünürler". Klasik sınırdaki $E_{\text{dön}}$ molekül özelliklerine bağlı değildir!

C_v için "kuantum" sonucu

$$C_v^{\text{dön}} = \left(\frac{\partial E}{\partial T} \right)_{N,V} = Nk \left(\frac{\partial T}{\partial T} \right) = Nk = R \quad \text{eğer } N = N_a \text{ (veya } C_v^{\text{dön}} = nR \text{) ise}$$

$\epsilon_{\text{dön}} \ll kT$ veya $\theta_{\text{dön}} \ll T$ için $(\epsilon_{\text{dön}}$ 'ün daha iyi tanımlanması gerekir, aşağıya bakın)

1. Toplama izin veren gereksinim olan yüksek sıcaklık sınırı hakkında daha fazlası,

$$q_{\text{dön}} = \sum_{J_{\text{min}}}^{\infty} g(\epsilon(J)) e^{-hcBJ(J+1)/kT},$$

integralle yer değiştirilerek

$$q_{\text{dön}} = \int_{J_{\text{min}}}^{\infty} dJ (2J+1) e^{-hcBJ(J+1)/kT} + \frac{1}{2} [(2J_{\text{min}} + 1) + 0].$$

$\epsilon_{\text{dön}} \approx kT$ de $\Delta \epsilon_{\text{dön}} \ll kT$ olması gerekir. Dönme enerji seviyesi aralığı kT 'ye göre küçük olmalıdır.

$$\begin{aligned} \Delta \epsilon_{\text{dön}}(J) &= hcB[(J+1)(J+2) - J(J+1)] \\ &= hcB2(J+1). \end{aligned}$$

$\epsilon_{\text{dön}} = kT$ olduğunda bu aralık kT 'ye göre küçük olmalıdır

$$\epsilon_{\text{dön}} = hcBJ(J+1) = kT$$

Böylece $J \gg 2$ olmasını gerektiren $hcBJ(J+1) \gg hcB2(J+1)$ olur.

Bu $kT \gg \epsilon_{\text{dön}}(J=2) = 6hcB$. istediğimiz anlamındadır.

$kT \gg 6hcB$, toplamın integralle yer değiştirmesinin TAMAM olmasını belirten gereksinimdir.

2. Dönme seviyelerindeki kesirsel doluluğa ilişkin bazı yararlı bilgiler.

A. J.inci seviyede doluluk kesri

$$f_J = \frac{(2J+1)e^{-\theta_{\text{dön}} J(J+1)/T}}{T}$$

$$\theta_{\text{dön}} = \frac{hcB}{k}$$

B. En çok dolu J

$$\frac{df_J}{dJ} = 0 = \frac{2e^{-\theta_{\text{dön}} J(J+1)/T} - (2J+1)^2 (\theta_{\text{dön}}/T) e^{-\theta_{\text{dön}} J(J+1)/T}}{q_{\text{dön}}}$$

Böylece

$$2 = (2J+1)^2 \frac{\theta_{\text{dön}}}{T}$$

$$J_{\text{max}} = \frac{\left(\frac{2T}{\theta_{\text{dön}}}\right)^{1/2} - 1}{2}$$

$T / \theta_{\text{dön}} = 100$ için

$$J_{\text{max}} = 6.5$$

C. En çok dolu J seviyesinde kesirsel doluluk

$$f_{J_{\text{max}}} = \frac{\left[\frac{2T}{\theta_{\text{dön}}}\right]^{1/2} e^{-\frac{\theta_{\text{dön}}}{4T} \left[\left(\frac{2T}{\theta_{\text{dön}}}\right)^{1/2} - 1\right] \left[\left(\frac{2T}{\theta_{\text{dön}}}\right)^{1/2}\right]}}{T/\theta_{\text{dön}}} \approx \left(\frac{2\theta_{\text{dön}}}{T}\right)^{1/2} e^{-1/2} = 0.85 \left(\frac{\theta}{T}\right)^{1/2}$$

$T / \theta_{\text{dön}} = 100$ için $\square\square\square\square = 0.085$.

D. $J = \frac{T}{\theta_{\text{dön}}}$ de kesirsel doluluk. Bu termal olarak erişilebilir “son” seviyenin doluluğu ile ilgili yalın sorma şeklidir.

$$f_{J=T/\theta_{\text{dön}}} = \frac{\left(2\frac{T}{\theta_{\text{rot}}} + 1\right) e^{-\left(\frac{T}{\theta_{\text{dön}}}\right)\left(\frac{T}{\theta_{\text{dön}}} + 1\right)\frac{\theta_{\text{dön}}}{T}}}{T/\theta_{\text{dön}}} = 2e^{-\left(\frac{T}{\theta_{\text{dön}}} + 1\right)} ..$$

$T/\theta_{\text{dön}} \approx 100$ için

$$f_{J=T/\theta_{\text{dön}}} = 2e^{-101} = 3 \times 10^{-44}.$$

Bu çok küçük kesirsel bir doldurmadır.

$$\sum_{J_{\text{min}}}^{J'} (2J + 1) = T/\theta_{\text{dön}},$$

olduğu J' değerinin kesirsel doldurmasını sormak daha uygun olacaktır; çünkü bu önemli ölçüde dolu J , M_J seviyelerinin toplam sayısını $q_{\text{dön}}$ 'e eşitler.

$$\sum_{J=0}^{J'} (2J + 1) = (J' + 1)^2$$

Kullanarak ve $T/\theta_{\text{dön}} = 100$ için $J' = 9$ ve $f_{J'=9} = \frac{19e^{-9(10)/100}}{100} = 0.077$ elde ederiz.

$\bar{E}$ ve $\bar{C}_v$ için düşük-T sınır sonuçları gelecek sefer. Ancak $T \rightarrow 0$ sınırında hiçbir eşitlik olmadan $\bar{E}$ ve $\bar{C}_v$ hakkında ne biliyorsunuz?